

Belediyeler Bankası

Yazan:

ERNST REUTER

Komün Bilgisi Profesörü

(Ankara)

31.5.1942 tarihinde dokuzuncu senelik bilânçosunu neşreden Belediyeler Bankası (Die Türkische Städtebank) nm, şimdilik kararlaştırılmış bulunan on beş milyon liralık esas sermayesinin on iki milyon lirasını fîlen sağlamış bulunduğu anlaşılmaktadır. 1944 bilânço tarihine kadar itibarî sermayenin yani 15 milyon liranın tamamen sağlanacağı umulabilir. Bankanın kurulmasında hedef tutulan ergelerin ne dereceye kadar gerçekleştirildiği, bankanın çalışmalarının ne gibi faydalı ve belki de zararlı neticeler doğurduğu ve gelecekte bankaya verilmesi muvafık görülecek olan gelişme tarzının mahiyeti hakkında, bankanın bugüne kadarki faaliyetleri gözönünde tutularak, şimdiden araştırmalar yapılması çok faydalı olur. Bu mühim meseleleri inceleyebilmek için, bankanın bir tarihçesini yapmak ve sonra hukukî ve ekonomik bünyesini tetkik etmek ve nihayet banka tarafından güdülen iktisadî metotlarla elde edilen neticeler hakkında esaslı bir araştırmada bulunmak zaruridir.

I. BANKANIN TARİHÎ GELİŞMESİ, HUKUKÎ VE İKTİSADÎ BÜNYESİ VE VAZİFELERİ.

Belediyelere mahsus hususî bir banka teşkili fikri, Belediye Kanununda yer bulmuştur.^[1] Bu kanunun 131 inci maddesinde aynen şöyle denilmektedir:

[1] 3 nisan 1930 tarihli ve 1580 numaralı Belediye Kanunu, Türk belediyelerine mahsus esaslı bir kanundur. Bu kanun ehemmiyeti itibarile Stein tarafından

«Her sene belediye bütçelerine mevzu varidatın safi miktarı hesap edilerek bu safi varidatın yüzde beşi işbu kanunun neşri tarihini takibeden malî sene iptidasından itibaren yirmi sene müddetle aynı bütçeye ihtiyat akçesi olarak vazolunacak ve belediyelere mahsus bir banka teessüs edinciye kadar Hükümetin irae edeceği bir bankaya aynı malî senenin nihayetinden evvel tediyeye edilecektir.»

Aynı kanunun 164 üncü maddesine göre, kanun hükümlerinin ancak 1/eylül/1930 tarihinden itibaren tatbik edilmeğe başlanması gerekmektedir. Fakat Dahiliye Vekilliği tarafından bu hususta alınan bir karara dayanılarak, belediyeler tarafından yapılacak ödemelere ertesi bütçe senesinden yani 1/haziran/1931 malî yılından itibaren başlanmıştır. Bu arada neşrolunan 19/3/1931 tarihli «Belediye muhasebe usulü nizamnamesi» nin yirmi birinci maddesi, belediye bütçesine konulan varidattan, masraf bütçesinin yüzde onu indirilerek geriye kalanının safi varidat sayılacağı hakkında bir hüküm ihtiva etmektedir. «Belediye muhasebe usulü nizamnamesi», Belediye Kanununun 131 inci maddesinin belediyelere yüklettiği mecburiyeti tekrarlamakta ve ayrılacak tahsisatın belediye bütçesinde ayrı bir fasla kaydedilerek Dahiliye Vekilliği tarafından gösterilecek bir bankaya tevdi ve muhafaza olunmasını emretmektedir. Daha sonra 11/24 haziran/1933 tarihinde «Belediyeler Bankası» isimli bir kanun (kanun no. 2301) neşredilmiştir. Bu kanunun hükümlerine göre, Belediyeler Bankası namıyla ve on beş milyon lira sermaye ile hükmi şahsiyeti haiz bir banka teşkil edilmiştir. Lüzumunda İcra Vekilleri Heyeti kararıyla bu sermaye bir misli arttırılabilecek, yani 30 milyon Türk lirasına çıkarılabilecektir. Banka, sermayesinden bir buçuk milyon lirayı topladığı tarihte, teşekkül etmiş addolunacaktır. Bankanın müddeti 99 sene olarak tesbit olunmuştur. 1933 senesi Cumhuriyet bayramında (30/10/1933) bankanın teşekkül edebilmesi için tayin edilmiş bulunan bir buçuk milyon lira tutarındaki sermaye toplanmış bulunmaktaydı. Bundan dolayı bankanın ilk hesap senesi (1933) ancak yedi ayı ihtiva etmektedir (1933

vücade getirilen 1808 tarihli Belediye Kanununa (Stein'sche Städteordnung), yahut 1884 tarihli Fransız Belediye Kanununa (loi municipale) tekabül etmektedir. Mevzuumuz bakımından çok mühim olan Belediyeler Bankasına ait kanunların ve nizamnamelerin toplu bir halde buldukları düsturların numara ve seneleri, malkalenin sonunda bir liste halinde gösterilmiş ve bunlar hakkında gerekli malumat verilmiştir.

ikinciteşrin ayından 1934 senesi mayıs aynının sonuna kadar). O tarihten itibaren bankanın sermayesi, belediyelerin verdikleri bu yüzde beş aidaatla seneden seneye çoğalmıştır (sermayenin çoğalmasında cüz'i ehemmiyeti olan sair sermaye kaynaklarından ileride bahsedilecektir). Aşağıdaki cetvel banka sermayesinin artışını göstermektedir:

Banka sermayesinin gelişmesi^[2]
(1000 Türk lirası itibarile)

<i>Sene</i>	<i>Senelik artış</i>	<i>Sene sonundaki durum</i>
Tesisten önce	1,576	1,576
1933	749	2,325
1934	1,057	3,382
1935	885	4,267
1936	1,090	5,357
1937	1,226	6,583
1938	1,417	8,000
1939	1,243	9,243
1940	1,260	10,503
1941	1,469	11,972
	11,972	

Belediyeler Kanunu gereğince idare edilen yerler sayısının, 1933 senesindenberi oldukça artmış olduğu gözönünde bulundurulacak olursa^[3], bu suretle sermaye artışının her sene aşağı yukarı aynı oranı muhafaza ettiği ve sermayenin ancak yavaş bir şekilde yükseldiği görülür. Senelik gelirin yüzde beşinin sermaye olarak bankaya yatırılması mecburiyeti, hususiyle belediyelerin içinde buldukları çok müşkül malî vaziyet ve bunların görmek zorunda oldukları ağır vazifeler bakımından çok kifayetsiz bir durum arzeden malî münasebetler karşısında, bu oranın belediyeler için son derece büyük bir yük teşkil ettiği açıktır. Şayet ilerideki bahislerde izah edilecek olan safi kârın dağıtım tarzı meselesiyle alman borçların kulla-

[2] Gerek bu ve gerek aşağıdaki rakamlar, Belediyeler Bankasının neşredilmiş bulunan bilânço ve muhtelif hesap senelerine ait raporlarındaki malûmat ve rakamlara dayanmaktadır. Umumiyetle bu rakamlar «Belediyeler Dergisi» nde de rastlanır (makalenin sonundaki neşriyat listesine bakınız).

[3] 1933 senesinde yuvarlak olarak 500 den 1940 senesinde 600 e çıkmıştır.

nılış tarzı gözönüne getirilecek olursa, belediyelere yükletilen bu yükün büyük önemi daha açık bir şekilde anlaşılmış olur. Ayrıca, belediyelerin senelik gelirlerinden tahsil edilen miktarının yüzde beşini ödemelerini emreden kanunî hüküm, oldukça vuzuhsuzdur ve Vekillik tarafından hususî bir nizamname ile aydınlatılmağa ve itmam edilmeğe muhtaçtır.^[4]

Bankayı, sermaye teşekkülü bakımından mütalea etmek icabederse denilebilir ki, Belediyeler Bankası, *Türk Belediyelerine ait mecburî mahiyeti haiz bir kollektif tasarruf sandığından başka bir şey değildir*. Bununla beraber belediyeler tarafından mecburî bir şekilde yapılan bu tasarruf yatırımları, zarurî bir şekilde sermaye olarak bankada 99 sene kalmaktadır. Şayet kanunun mecburî tasarruf mükellefiyeti yüklettiği belediyeler, kendi kolektif tasarruf sandıklarından tam bir şekilde istifade etmek imkânlarını elde ederse, bu takdirde, Belediyeler Bankasını mecburî mahiyette kolektif tasarruf sandıkları şeklinde tavsif etmekte yüzde yüz bir isabet vardır, denilebilir. Fakat bu hal oldukça mahdut bir şekilde varittir.

[4] Belediyeler Bankası hakkında kanun, artık belediyelerin tahakkuk eden senelik varidatlarından değil, fakal tahakkuk eden senelik varidatlarından tahsil edilen miktarın %5 nin banka sermayesi olarak ayrılacağını emretmektedir (Bak: Belediyeler Bankası hakkında kanun, madde: 5). Kanunun bu hükmü, belediye bütçelerinden yani tahakkuk eden varidattan ayrılacak ve bankaya yatırılacak %5 ihtiyat akçesinden bahseden ve belediye muhasebe usulü nizamnamesi tarafından da teyit olunan ilk tasavvura nazaran hiç şüphesiz bir terakki hamlesi sayılabilir. Fakat böyle bir ifade tarzına bağlanan hüküm dahi, bütçe tatbikatının muhtelif belediyelerde, hiç değilse kısmen, pek muhtelif şekillerde tezahür edeceğini ve bundan dolayı belediyelere tahmil edilen nisbi malî yükte oldukça büyük bir müsavatsızlık ve denksizlik meydana gelmesinden kaçınılamıyacağını farkında olmamıştır. Hususile kendilerine ait işletmeleri «mülhak bütçe» lerdé idare eden belediyeler, işletmelerini âdi bütçeler çerçevesi içinde idare eden diğer bütün belediyelere (yani küçük belediyelere) nazaran daha elverişli bir vaziyete gelmiş olacaktırlar. Bundan başka, fevkalâde bütçeleri olmayın belediyelere mahsus bütçe tanzimi usullerine göre, istikrazlar ve fevkalâde gelirler de âdi gelir olarak gözükmekte, yani âdi gelirlerle fevkalâde gelirler arasında bir fark gözetilmemektedir. Filhakika belediyelere, biri istikraz akdinde ve diğeri alınan istikrazların itfasında olmak üzere iki defa sermaye resmi tahmil edilmektedir. Bundan dolayı Dahiliye Vekilliği 18/137 890 numaralı bir emirle (Belediyeler Dergisininin 61/65 inci sayılarına bakınız), bu müşkülleri, her ne kadar arzuya değer olmakla beraber, fakat kanun hükümlerini biraz şiddetli sayılabilecek bir şekilde tefsir etmek suretile önlemeğe çalışmıştır. Dahiliye Vekilliğinin bu emrine göre, ekonomik işletmelerde %5 aidat hissesinin ancak safi kârdan hesap edilmesi lâzımgelmekte ise de bu safi kâr mefhumu, bugünün muhasebe usulü gözönünde tutulacak olursa oldukça vuzuhsuz bir mefhumdur. Ayrıca istikraz miktarları, herhangi bir sebep-

Gerçekte bankayı teşkil etmiş bulunan belediyelerin gerek bankanın hukukî bünyesi ve gerek idaresi üzerinde hemen hemen hiçbir nüfuz ve tesirleri bahis mevzuu değildir. Banka, normal ticaret hukuku ve umumî bankalar kanununa dayanılmak suretiyle teşkil edilmiş bir müessese değildir. Belediyeler Bankasının *hukukî bünyesi*, hiç değilse en mühim esasları itibariyle, sırf bu banka için ihdas olunan özel bir kanuna ve bu kanunda çıkartılacağı tasrih edilen ve filhakika kanunun neşrini hemen takiben çıkartılmış bulunan nizamnameye dayanmaktadır. (Nizamname numarası 14756, tarihi 12/3/1933; keza Belediyeler Bankası Kanununun birinci maddesine bakınız). Buna nazaran banka hiç şüphesiz bir *âmmе hukuku müessesesidir*. Banka sermayesinin toplanmasını sağlamak için belediyeler tarafından yatırılan paralar, benzer teşekküllerdeki aksine olarak, aksiyonlar haline inkılâp etmemektedir. Hattâ hisse senetleri bile çıkartılmamaktadır. Münferit belediyelere ait iştirak hisselerinin üçüncü şahıslara devir ve ferağı veya rehin edilmesi kabil olma-

ten dolayı geri verilen para ve muhtelif gayeler için yapılan hibeler, sermaye resminden muaf tutulmuştur. İktisadî teşebbüsler olarak, elektrik, gaz, su, tiyatro, sinema, buz fabrikası, et ve ekmek satışı ve belediyelere ait olan «bunlara benzer teşebbüsler» tavsif edilmiştir. Bununla beraber böyle «mülhak bütçeler» meselesi de bu suretle halledilmiş değildir. Belediyelerin kendi bankalarına yapacakları tediyelerin dayanacağı esasların ölçülmesi için, tam ve elâstikî olmıyan bir ölçü bulmak, en doğru bir hareket tarzı olurdu. Meselâ gümrük gelirlerinden belediye hisselerinin ayrılmasında ve tayininde nüfus sayısına göre hareket edilmesi gibi, Devlet tarafından belediyelere tahsis edilen vergilerde nazara alınan böyle bir kıstasın, belki bu hususta da bir ölçü olarak kullanılması düşünülebilir.

Bununla beraber kabul edilecek böyle bir ölçü küçük belediyeler aleyhine neticelenebileceğinden bu sistemi, tediyе taahhütlerinin bir kısmını, binalar vergisi ve kazanç vergisinden mahallî vergi hasılatına göre tevkif edilen hisselerle istinat ettirmek suretile tamamlamak pekâlâ mümkün olabilir. Herhalde bugünkü usulün vâzih olduğu iddia edilemez. Tecrübelerle dayanılarak söyliyebiliriz ki, bu kabil vuzumsuzluklar zamanla kurnaz belediyelerin kendi taahhütlerini tahdit edecek vasıta ve yollar aramalarına ve bunları bulmalarına sebebiyet verir.

Açık ve âdil bir kaide bulmanın son derece zarurî olduğu muhakkaktır. Çünkü isimleri geçen müesseselerin finansmanına tahsis edilen bu kabil aidatın tahsili, sırf Belediyeler Bankasının finansmanına tahsis olunmamaktadır. Bu aidatın tahsil şekli bugünkü vergi sisteminin bir hususiyetini teşkil etmektedir. Meselâ bu neviden «aidat» la Merkez Bankası ve Ziraat Bankası gibi müesseseler finanse edilmektedir. Bunun haricinde yine bu kabil aidatın bir kısmı «Beden Terbiyesinin» teşkilâtına da ayrılmaktadır. Şu halde bu hususta bahis mevzuu olan mesele, hâlâ belediyelerin son derece aleyhine tesirler husule getirmekte devam eden umumî mali uzlaşmaya, yani Devletle komünler arasında varidat tevziî şekline ait umumî bir problemidir.

yıp bu hisseleri banka tarafından tutulan muhasebe defterlerindeki maddelerde gözüdür ve bu hesaplar safî kârdan belediyelere dağıtılacak kısmın tayini için esas olarak nazara alınır. Belediye hudutlarının değişmesi veya bir belediyenin köy haline inkılâp etmesi gibi ihtimal dışında olmıyan haller karşısında, bu iştirak hisselerinin tâbi tutulacakları muamele izah olunmamıştır. Münferit belediyeler hesabına olmak üzere bankanın defterlerine geçirilen alacaklar (iştirak hisseleri) için bir rey hakkı da tanınmamıştır.

Bankanın idaresi için, umum müdürün idaresi altındaki normal idare dışında, iki organ daha tayin edilmiştir: *İdare meclisi* ve *umumî heyet*. İdare meclisi bir reis ve üç azadan müteşekkil olup bunlar ücretle müstahdem kimselerdir.^[5] Umum müdür, idare meclisinin tabii azasıdır. İdare meclisi Dahiliye Vekilinin inhası üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararıyla üç sene için tayin olunur. Bu müddetin sonunda idare meclisi reis ve azasının yeniden tayini caizdir. İdare meclisi, haftada en az bir defa reisin daveti üzerine toplanır. Bundan kolaylıkla anlaşılacağı üzere, idare meclisi çok geniş fonksiyonlara maliktir ve hakikatte bankaya ait bütün mühim meseleler hakkında karar vermiye salâhiyetli bir organdır. Buna mukabil umumî heyet senede bir defa toplanır ve senelik bilânço ile kâr ve zarar hesaplarını tetkik eder. Bankanın asıl hissedarları olan belediyeler, en çok iştirak edenlerinden başlamak üzere, «münavebe» ile her sene Dahiliye Vekilliğince davet edilecek olan Belediye Reisi ile umumî heyette temsil olunurlar. Bundan maada umumî heyete, Divanı Muhasebat Reisinin başkanlığında Şûrayı Devlet ve Divanı Muhasebat Daire Reislerinden ve Dahiliye Vekâleti Müsteşarı, Mahallî İdareler Umum Müdürü ve Hukuk Müşaviri de dahildirler.

Bankayı belediyelere mahsus mecburî mahiyette bir tasarruf sandığı olarak vasıflandırabilmek için, tarife, *bankanın bir nevi âmme hukuku müessesesi* olduğunun ilâve edilmesi zaruridir. Bu müessesenin hususî karakteri, kanunca belediyelere yükletilen aidat tahhüt etme mükellefiyeti ile bilhassa göze çarpmaktadır.

[5] Belediyeler Bankası esas nizamnamesinin yirmi ikinci maddesine göre, «İdare Meclisi Reisine şehri 400 ve âzalarına şehri üçer yüz lira ücret verilir.»

Bu hüküm 10/8/40 tarihli ve 14.154 numaralı kararnamesiyle (D: 21/2100) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

«Umum Müdür ile idare meclis reis ve âzalarına ve murakiplara verilecek aylık mikdarı 3659 sayılı bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhid ve teadülü hakkındaki kanunun hükmüne göre İcra Vekiller Heyeti tarafından tayin olunur.»

Banka, gerek Belediyeler Bankası kanunu ve gerek bu bankanın esas nizamnamesi hükümlerine göre tayin olunan vazifeleri bakımından, ancak belediyelere hizmet maksadiyle teşkil edilmiş hususî bir müessesedir. Gerçi bu banka üçüncü şahısların tevdiatını kabule mezun ise de, 1942 senesinde bankaya yapılan yatırımların ancak 36.000 lira olduğu gözönüne getirilecek olursa, gerçekten tevdiat muamelesinin pek de gelişmiş olmadığı görülür. Bundan başka kanun bankanın teşkil maksadını, belediyelere, yapacakları esaslı âmme hizmetleri için muhtaç oldukları kısa ve uzun vâdeli kredileri vermek şeklinde tahdit etmiştir. Banka bu kabil kredileri karşılayabilecek sermaye tedariki maksadiyle, tevdi edilen sermayenin yarısı miktarına göre istikraz tahvili ihracına da mezundur. Bundan maada banka, belediyelerin menkul olmayan mallarının umumî kanunlar hükümleri dairesinde bizzat veya vasıtalı olarak sigorta ettirilmesini de temin edebilir. Buna mukabil banka belediyelerden başka hiçbir müesseseye veya şahsa ikrazatta bulunamaz. Banka, her sene İdare Meclisince teklif ve umumî heyetçe kabul olunacak miktar dairesinde, malî teminat mukabilinde hususî idarelere kısa veya uzun vâdeli avanslar verir. Bankaya, belediyeler namına satın alma muameleleri yapmak hakkı, açık bir şekilde tanınmıştır. Gümrük resimlerine belediyeler hissesi olarak zammedilmiş olan yüzde onların, gümrüklerde Belediyeler Bankasına veya namma tevdi olunacağı ve bankanın bu yüzde onları tevzi eyliyeceği hakkındaki hüküm çok mühimdir. Bu suretle vasıtalı olarak banka sermayesinin toplanması emniyet altına alınmış olmaktadır. Çünkü banka zaruret halinde, dağıtımını yapacağı bu gümrük varidatını belediyeler tarafından iştirak hissesi olarak ödenmesi lâzımgelen paralarla mahsup etmek imkânlarına malik olmaktadır. Aynı suretle banka zamanla hususî idareler için dahi bu kabilden mahdut fonksiyonları üzerine almış bulunmaktadır.

Hiç şüphesiz kanun vâzımın maksadı, bankayı bir *Belediyeler Bankası* haline getirmek, ve ona sırf belediyelere ait işleri gördürmektir: Kanun bankaya, yapacağı muameleleri sıkı bir şekilde tahdit etmek suretiyle *kelimenin en geniş mânasile bir banka fonksiyonu tayin etmiştir*. Belediyeleri hiçbir zaman hususî bankalara müracaat etmek mevkiinde bırakmamak, esas maksadı teşkil ediyordu. Bankanın gerek hukukî ve gerek iktisadî bünyesi bu kabil işlerin görülmesi ve maksatların sağlanması bakımından, çok büyük bir emniyet unsuru teşkil etmekte olup, aynı neviden böyle bir emniyet unsuruna diğer memleketlerde bu sahada nadir olarak rastlanır. Bankaya yüklenen mükellefiyetlerin ve bankaya önceleri gördürülmesi

düşünülen fonksiyonların ne dereceye kadar yerine getirildikleri ve bunların inkişafı hakkında bir fikir edinebilmek için en iyisi, bankanın iktisadî faaliyetlerini ve elde ettiği sonuçları tahlil etmektir.

II. BANKANIN ELDE ETTİĞİ EKONOMİK NETİCELER.

Banka faaliyetlerinin iktisadî neticelerini açık bir şekilde görebilmek için takibedilecek en iyi yol, birçok senelere ait bilânçoları mukayeseli bir şekilde incelemektir. Aşağıdaki cetvellerde gösterilen rakamlar tabiatıyla resmî bilânçolardan alınmış rakamlar olmakla beraber, bunlar o şekilde terkip ve tanzim edilmişlerdir ki, bu rakamlardan muhtelif seneler arasında iktisadî bakımdan kıyaslamalar yapmak ve bankanın umumî gidişini açık bir şekilde anlamak mümkün olacaktır. Anlaşılması kolay sebeplerden dolayı, işin dışında bulunan bir kimse için, resmî bilânço şekillerinden ilk bakışta fazla bir şeyler anlamağa imkân olmayıp, işin esasına vâkıf olabilmek için bu bilânçolarla hesap senesine ait raporlarda verilen malûmat ve izahat arasında, tetkiki yapana oldukça yoran ve sıkıcı kıyaslamalar yapmak zarureti vardır. Burada 1938 senesi ile 1941 seneleri arasındaki dört yıllık bilânçoların hülâsası gösterilmiştir. Bankanın hesap senesi, malî sene gibi, 1 hazirandan başlayarak 31 mayısa kadar devam etmektedir (S. 162 deki cetvele müracaat).

Banka muamelelerinin hakikî gelişme seyrini göstermek bakımından, yalnız «işliyen kıymetler yekûnu» sütununda toplanan 1-5 numaralı kalemler ehemmiyetlidirler. Bu kalemler, nihayet banka sermayesinin ödenmesine bağlı bulunan, çok yavaş ve aynı tempoyu muhafaza eden denk bir gelişme ifade etmektedir. *Filhakika banka sırf kendi zatî (öz) sermayesi* ve genel gelişme tarzına uygun bir mahiyet göstermek suretiyle her sene gittikçe artan ve safi kârın oldukça mühim bir kısmını teşkil eden, sermaye ihtiyatları ile *çalışmaktadır*. 1941 senesi safi kârından dağıtılacak olan hisseler de dahil olduğu halde, ihtiyatlar bugün hemen hemen 560,000 Türk lirasına varmaktadır. Şu halde henüz on seneye varmayan bir müddet zarfında ihtiyatlar, ödenmiş sermayenin % 5 ine yaklaşmış bulunmaktadır.

Belediyeler Bankası, belediyelere yapacağı ödünç vermeye ayırdığı sermaye fonunu, *istikraz tahvili ihracı* suretile kuvvetlendirmek hususunda kanunun kendisine verdiği imkânlardan bugüne kadar

Muhteşif senelere ait bilançoların inkişaf tarzını gösterir hülasası:
(1000 Türk Lirası olarak)

F A S I L L A R	1938/1939		1939/1940		1940/1941		1941/1942	
		%		%		%		%
A K T İ F								
1—Kasa mevcudu, diğer bankalardaki alacaklar ve kıymetli evrak	7,190	63	4,048	30	2,331	20	4,510	26
2—Borç olarak verilen paralar (ikrazlar)	3,256	28	8,314	63	10,403	72	11,387	66
3—Borçlular	527	5	352	3	350	5	757	5
4—Binalar - Menkul kıymetler	485	4	482	4	435	3	449	5
5—İşliyen kıymetler yekünü	11,458	100	13,196	100	14,498	100	17,103	100
6—Ödenmemiş sermaye (tahsil olunacak sermaye)	7,000		5,757		4,497		2,028	
7—Nâzım hesaplar	3,958		7,248		3,352		1,765	
8—Defterlere göre bilanço yekünü	22,143		26,201		22,347		21,896	
P A S İ F								
1—Ödenmiş sermaye(tahsil edilmiş sermaye)	8,000	70	9,243	70	10,503	72	11,972	70
2—İhtiyatlar	219	2	298	2	390	3	467	3
3—Alacaklılar, mevduat - cari hesap	2,841	24	3,238	24	3,160	22	4,181	24
4—Kâr	393	4	417	4	495	3	483	3
5—İşliyen kıymetler yekünü	11,458	100	13,196	100	14,498	100	17,103	100
6—Ödenmemiş sermaye (tahsil olunmamış)	7,000		5,757		4,497		3,028	
7—Nâzım hesaplar	3,685		7,248		3,352		1,765	
8—Defterlere göre bilanço yekünü	22,143		26,201		22,347		21,896	

faýdalanmamıştır. Bankanın yaptığı ikrazlar, hiçbir zaman bankanın öz sermayesini aşmamıştır. Bununla beraber vaktiyle verilen borçlardan her sene geri alınan paralar oldukça mühim bir miktara baliğ olduğundan, bu suretle her yıl verilecek yeni borçlar için emre âmâde bulunan miktar, mücerret artan senelik sermaye miktarlarına nazaran daha büyük bir yekûn teşkil etmektedir.

Bankanın yaptığı ödünç vermelerdeki gelişmeyi takip edebilmek için aşağıdaki cetvelin gözden geçirilmesi faydalıdır:

*Muhtelif senelerde banka tarafından yapılan ikrazların inkişaf tarzı
(1000 Türk lirası olarak. Kefaletler dahildir.)*

Sene	İkrazlar		Verilen borçlardan geri alınan miktarlar		Bakiye	
	Senelik	Sene sonundaki vaziyet	Senelik	Sene sonundaki vaziyet	Kefaletler	Sene sonundaki vaziyet
1933	31	31	—	—	—	31
1934	853	884	40	40	249	844
1935	992	1,876	315	355	317	1,521
1936	656	2,532	485	840	194	1,692
1937	1,180	3,721	545	1,306	178	2,335
1938	1,750	5,571	636	2,022	293	3,549
1939	5,882	11,453	788	2,810	329	8,643
1940	3,064	14,517	1,072	3,882	142	10,635
1941	2,075	16,592	1,244	5,126	79	11,466
Yekûn	16,592		5,126			

Bu cetveldən açık bir şekilde anlaşılacağı gibi, banka muameleleri ağır ve tedricî bir surette gelişmiş ve banka uzun müddet ödenmiş sermayesinin yarısını bile ikraz muamelelerine tahsis eylemiştir. İlk defa olarak 1939 senesinde yapılan ikrazlarda bir artma müşahade edilmekte olup, bunun sebebini esas itibariyle İstanbul Belediyesine yapılan beş milyon lira gibi oldukça yüksek miktardaki borç verme teşkil etmektedir. İstanbul Belediyesinin, Belediyeler Bankasından alacağı bu beş milyon liralık borç, kararlaştırılmış olduğu veçhile banka tarafından 1939-1941 seneleri zarfında tesviye edilmiş bulunmaktadır. Banka hiçbir sene kendi öz sermayesinin tamamını borç olarak vermemiştir. Şayet bankanın verdiği borçların artığını gösteren yekûndan bankanın giriştiği kefalet taahhütleri çı-

kartılacak olursa, durumun bu mütaleamıza uygun olduğu görülür.

Gerek her sene yapılan ikrazların öz sermayeye olan nisbeti, gerek senelik itfa taksitlerinin başlangıçtaki verilen borç miktarına olan nisbeti, aşağıdaki cetvelde görülmektedir:

Yüzde nisbetleri

Sene sonundaki durum	Verilen borçların bakiyesi (kefaletler dahil değildir)	Verilen borçlardan itfa edilen miktarlar
	Bankanın öz sermayesi %	Verilen borçların mecmuu %
1934	18	5
1935	28	19
1936	28	33
1937	33	37
1938	41	36
1939	90	25
1940	100	27
1941	95	31

Borç olarak verilen paraların kullanıldıkları hususlar hakkında, banka hesap senesine ait raporda şu malûmatı vermektedir:

Borç olarak verilen miktarlar (1000 Türk lirası olarak) [6]
(Bankanın kuruluşundan 31/5/1942 tarihine kadar)

Su tesisleri için	4,062
Elektrik tesisleri için	4,149
İstanbul şehri için	5,000
Vesaire	2,397
	<hr/>
	15,608
Kefaletler	984
	<hr/>
Yekûn	16,592

Bankanın belediyelere verdiği borçlarda kararlaştırılmış bulunan *faiz şartları* esas itibariyle bütün belediyeler için *aynıdır*. Veri-

[6] Banka idaresince S. B. O'nun emrine amade kılınan, bankanın yaptığı ikrazların belediyelere tanzim edilmiş hulâsasından, yukarıdaki ikrazların büyük-
lüğü gruplarına göre tesnifi imkânı elde edilmiştir. Bankanın bütün defterleri gi-

len borçlardan alınan faiz miktarı bankanın kuruluşu esnasında %8 olarak tayin edilmişti. Bununla beraber bu faiz haddi pek kısa müddet sonra %6,5'ğe indirilmiştir (üçüncü hesap senesinden itibaren). Faiz haddi ikinci defa olarak 1/6/1939 tarihinde indirilerek %5,5 olarak tesbit edilmiştir. Bugün câri olan faiz haddi bu had olup, evvelki senelerde yapılmış olan borç vermelerine de şamildir. İtfa müddeti banka statüsünde tesbit edilmiştir. İtfa müddeti önceleri on seneye kadardı; fakat 1939 senesindenberi on beş sene olarak uzatılmıştır. Şu kadar ki banka bu itfa müddeti çerçevesi dahilinde verilen her ikraz için hususî kararlar almağa salâhiyetlidir. [7].

Bilançodaki rakamlarda gözüken alacaklılar (pasif taraftaki üçüncü hane), yukarıda ismi geçen 36,000 liralık tasarruf mevduatını gösteren küçük fasıl müstesna olmak üzere, belediyelerin ve kısmen de idarei hususiyelerin tesviye edilmemiş bulunan muamelelerinden doğan miktarlardan terekküp etmektedir. Yalnız bu paraların küçük bir kısmı uzunca vâdeli envestisman olarak gözönüne alınabilir. Esas hisseleri, vergi hisselerine ait havalelerin tesviyesine mahsus hesaplar teşkil etmektedir. Banka, faiz haddinin birinci defa olarak indirildiği tarihten itibaren, bir kısmının bankada câri he-

bi çok titizlikle tutulan cetvellere aşağıdaki tasnif çıkarılabilmektedir:

İkraz tutarları — miktar ve kullanma maksadına göre
(1000 lira olarak)

İkrazın büyüklüğü	Su		Elektrik		Muhtelif		İstanbul		Yekûn	
	adet	Lira	adet	Lira	adet	Lira	adet	Lira	adet	Lira
100 den fazla	16	2.690	10	2.228	7	985	1	5,254	43	11,157
50-100	11	849	9	652	5	312	—	—	52	1,813
20-50	12	397	23	759	15	507	—	—	50	1,663
20 den aşağı	24	126	53	510	85	339	—	—	162	975
Yekûn	63	4.062	95	4,149	112	2,143	1	5,254	271	15,608

Cetvel kredilerin adet itibariyle yarısından çok fazlasının 20.000 liradan aşağı olan (vasatı 6.000 lira) küçük krediler olduğunu gösteriyor. Fakat bu küçük kredilerin banka tarafından yapılan bütün ikrazatın yekûnu % 7 dir. Sayı itibariyle az olan 100.000 liranın üstündeki krediler kredi yekûnunun % 70 ini geçmektedir. Küçük kredilerin ekserisi «muhtelif» sütununda görülmektedir. Bu kredi küçük mezbahalar, şehir haritaları, inşa plânları, daha küçük inşaata teallük etmektedir. Bu ünvan altında gösterilenlerin, istikrazın gayesine göre, daha vazih bir tasnife tâbi tutulması çok arzu edilirdi. Hiç olmazsa mezbaha istikrazlarının ayrılması lâzımdır.

[7] Bu hususta makalenin sonundaki neşriyat listesine bakınız.

sapları olan belediyelerin alacaklarına %3 faiz vermeğe başlamıştır. Bankanın likit vasıtaları (aktif taraftaki birinci fasıl) hemen hemen her sene bu câri taahhütlere tam mânasile cevap verebilecek vaziyettedir; öyle ki bankanın likiditesi zaruret hallerinde dahi hiç bir zaman tehlikeye girmeyecek bir durumdadır. Şu hale göre, bilânço rakamları işlerin son derece muhafakâr ve ihtiyatlı bir şekilde yürütülmekte olduğunu göstermektedir. Bununla beraber banka muameleleri hakkında daha fazla istidlâllerde bulunabilmek için, bu müessesenin gelir ve masraf hesapları ile bankanın inkişafı bakımından çok mühim olan kâr dağıtımını incelemek icabeder.

Yukarıda bahis mevzuu edilen sene içinde kâr ve zarar hesabı şu manzarayı göstermektedir:

Kâr ve zaza hesabı
(1000 lira olarak)

Fasıllar	1938/39		1939/40		1940/41		1941/42	
	%		%		%		%	
M a s a r i f a t								
1) Personel masrafları	87	16	90	15	97	16	112	16
2) Vergiler, idare masrafı Amortisman, zararlar	56	10	78	13	74	12	98	14
3) Kâr	398	74	417	72	435	72	483	70
4) Y e k ü n	541	100	585	100	606	100	693	100
V a r i d a t								
1) Faiz (bakiyesi) ve komisyonlar	514		564		575		654	
3) Tahvillerden v.s.	7		3		11		11	
3) Sigortadan	20		18		20		28	
4) Y e k ü n	541		585		606		693	

Masrafların ve kârın daima yapıldığı gibi, gerek bankanın iktisadî faaliyetlerine ve gerek yatırılmış sermayeye nisbet edilmek suretiyle incelenmesi faydalıdır. Bu meyanda banka tarafından ödenen faiz miktarları yukarıdaki iki tabloda masraflar içinde hesap edilmiştir. Yanlış malûmattan kaçınmak için bahis mevzuu olan faiz miktarı hem varidat ve hem de masraflar tarafında da nazara alın-

mamıştır. Şu hale göre hakikî masraflar olarak geriye yalnız personel masraflarıyla (fasıl: 1) vergiler de dahil olduğu halde bütün ayın masrafları ve (esas itibarıyla banka binası için olmak üzere) amortismanlar kalmaktadır (fasıl: 2). Buna nazaran şu yüzde oranları meydana çıkmaktadır:

Yıl	Masraflar	Verilen borçlar	Kâr	Sermaye	%
1934	66	853	85	3382	2,51
1935	70	992	179	4267	4,19
1936	71	656	280	5347	5,23
1937	120	1,189	318	6583	4,83
1938	143	1,850	398	8000	4,98
1939	168	5,882	417	9243	4,51
1940	171	3,062	435	10503	4,14
1941	210	2,072	483	11972	4,03

Bu kıyaslamada bankanın ekonomik faaliyetleri arasında yalnız borç verme muameleleri gösterilmiştir. Bu, banka muamelelerinin tetkiki bakımından ele alınacak tek ölçüdür. Zira banka tarafından fiilen icra edilen diğer fonksiyonların masraflara sebebiyet veren âmilleri olarak ciddi şekilde gözönüne alınmaları mümkün olamaz. Kanunun bankaya vermiş olduğu sigorta muameleleri yapmak hakkını, bu müessesese bizzat kullanmıyarak bu hakkı bir komisyon karşılığında hususî sigorta müesseselerine devretmiş bulunmaktadır (varidat kısmındaki üçüncü fasıl). Banka, belediyelerin bazı Devlet vergilerine iştiraklerinden doğan alacaklarıyla sair matluplarını, bu belediyelerin bankaya iştirak hissesi olarak yapacakları tediyelerle mahsup etmek ve her belediyeye ait hesaplarda nakiller yapmak suretiyle yukarıda söylendiği şekilde idare etmektedir. Bunun dışında bankada idarei hususiyelere, resmî makamlara ve bankalara ait câri hesaplar da dahil olduğu halde bütün câri hesapların yekûnu 700 ü geçmemektedir. Bundan dolayı ancak borç olarak verilen paraların müessesenin masraflarına nisbet edilmesi mümkün olmaktadır. Bununla beraber şayet bu nisbet gözönünde tutulacak olursa masrafların itiraz götürmeyecek şekilde çok yüksek oldukları söylenebilir. Beş kişiden mürekkep bir idare heyeti ile nisbeten büyükçe idare mekanizmasına malik bulunan bir banka bünyesi, ancak hakikaten genişçe *banka muameleleri* bahis mevzuu olduğu ve yeni kapitaler tedarik edildiği yahut kâr getirecek sair faaliyetlere girişildiği takdirde hoş görülebilir. Verilen borçlar için tayin olunan faiz had-

di, kâr nisbetinin en yüksek hududunu teşkil etmektedir. Faiz hâd-dinin %6,5 dan %5,5 ğa indirilmiş olması keyfiyetinin, kâr haddinde de buna uygun bir azalma meydana getirdiği tabiidir; bununla beraber yukarıda izah edilen faaliyetin yüzde yarımdan fazla masrafi icabetmemesi lâzımgelirdi. Diğer bir söyleyişle, kârın %5 e varması icabederdi. Bunun dışında bankaya sermaye ödeyen belediyeler bakımından şu noktanın da gözden uzak bulundurulmaması faydalıdır: Belediyeler Bankasının vücade getirilmesiyle belediyelerin sağladıkları büyük menfaatin mahiyeti şu şekilde hülâsa edilebilir. Belediyeler, kanun tarafından kendilerine yükletilen mükellefiyet neticesinde bankaya aidat ödemek zorunda kalmaktadırlar ve bunun tabii bir neticesi olarak muhtaç oldukları parayı her zaman için Belediyeler Bankasından tedarik edecek bir durumda bulunmaktadır. Belediyelerin bankadan alacakları ödünç paralar için hesaplanan faiz ucuz olduğu gibi, borç alma şartları da müsaittir ki, bu cihet hususile küçük belediyeler için küçümsemeyecek derecede büyük bir fayda teşkil etmektedir. Bununla beraber gerçekte bütün belediyelerin banka tarafından kendilerine verilen bu imkândan faydalanmakta oldukları hiçbir zaman söylenemez. [8].

Belediyelerin mühim bir kısmı, hususiyle küçük belediyeler için banka ile olan münasebetleri bakımından şöyle bir netice meydana çıkmaktadır: Bunlar ne banka tarafından müsait şartlar altında verilen borçlardan faydalanmakta ve ne de ellerinden çıkardıkları sermaye için normal sayılabilecek bir faiz almaktadırlar. Bununla beraber bankadan filen borç para alan belediyeler de şu durumla

[8] Yukarıda yüksekliklerine göre tertip edilen kredi tasnifi bankanın kuruluşundanberi krediye müracaat eden belediyelerin sayısını tesbit imkânını da vermektedir. Bunlar 192 belediyedir. 31/5/1941 de (bu tarihe ait olan sermaye iş-tiraki cetveli elimde bulunmaktadır) ödenmiş olan 10.041.000 lira sermayesinin 7.802.000 lirası, istikraz yapan bu 192 belediye tarafından verilmiş oluyordu. O halde bunlar yuvarak hesapla ödediklerinin iki misli kredi olarak geri çekmiş bulunuyorlardı (şüphesiz münferit belediyeler arasında farklar vardır). Buna mukabil 2.212.000 lira tediye eden (sermayenin % 22 si) 375 belediye hiçbir şekilde kredi almamıştır. Bunlar arasında 600.000 lira ödemiş olan İzmir Belediyesi de bulunmaktadır. Belediyeler büyüdükçe bankadan kredi almak imkânlarından daha çok istifade ediyorlar. Nüfusu 20.000 den fazla olan 39 şehirden yalnız beş belediye (Turğutlu, Manisa, Ödemiş, Samsun ve İzmir) bankanın borçlular listesinde bulunmamaktadırlar. Nüfusu 10.000 den 20.000 arasında bulunan 53 şehirden on iki belediye, daha küçüklerin ise ekserisi yalnız tediyede bulunmuş ve hiçbir kredi almamıştır. Hakiki bir muvazene temin için kâr taksimi esasının değiştirilmesi daha çok tavsiyeye şayan görülmektedir.

karşılaşmaktadırlar: Bunlar bankadan borç olarak aldıkları paranın bir kısmını yahut tamamını hakikatte Belediyeler Bankasına iştirak hissesi olarak vaktiyle ödemiş ve bu iştirak hisseleri için bankadan hiç faiz almamış bulunmaktadırlar. İmdi belediyeler kendileri tarafından iştirak hissesi olarak vaktiyle bankaya verilen paraları borç namı altında tekrar bankadan aldıkları zaman buna bir de faiz ödemek ve bu borcu itfa etmek zorunda kalmaktadırlar. Şayet belediyeler, Belediyeler Bankasına iştirak hissesi olarak verdikleri paraları yani tasarruflarını başka müesseselerde nemalandıracak olsalardı, bu faiz ve itfa yükünden kurtulmuş olurlardı. Başka bir deyişle: *Belediyeler Bankasının masrafları, belediyelerin sırtına yüklenen munzam masraflar mahiyetindedir.* Eğer belediyeler diğer yollardan gitmek suretiyle sermaye temin edemeyecek bir durumda bulunsalardı, bu takdirde Belediyeler Bankasından sağlanan kapital için yapılan masrafların müsmir masraflar olarak telâkki edilmesi mümkün olabilirdi. *Müessese bugünkü şekliyle, yukarıda da söylenildiği gibi, mecburî bir tasarruf sandığı mahiyetindedir.* Müesseseyi, bazı bakımlardan oldukça büyük faydalar temin eden bugünkü halinde devam ettirmek istenildiği takdirde, masrafların azaltılması ve teşkilâtın basitleştirilmesi icabeder. Zira bu faaliyet için %0,5 den fazla bir faiz farkının, müdafaası kolay bir görüş olmadığı muhakkaktır.

Keyfiyetin bir de bu bakımdan incelenmesindeki zaruret, belediyelerin son derece aleyhlerine neticeler meydana getiren *safi kârın dağıtımındaki* hususlarda da görülmektedir. Banka faaliyetlerinin dokuz seneye varan devresi zarfında safi kâr aşağıdaki cetvelde görüldüğü üzere dağıtılmıştır:

Yıllar	İhtiyatlar	Sermaye artışı	Belediyelere dağıtılan miktarlar	Memurlara verilen miktarlar	Yekûn
1933	11,018	18,731	22,037	3,306	55,092
1934	16,952	28,319	33,905	5,086	84,762
1935	42,957	57,814	68,017	10,203	178,981
1936	53,978	95,163	111,956	16,793	279,890
1937	63,609	108,135	127,218	19,083	318,045
1938	79,596	135,314	159,193	23,879	397,982
1939	83,400	150,119	166,800	16,680	416,999
1940	87,024	156,642	174,047	17,405	435,118
1941	96,496	173,693	192,992	19,299	482,480
	535,030	924,430	1,056,165	131,734	2,649,359

1939 yılındanberi kâr dağıtımı (makalenin sonundaki neşriyat listesine bakınız) şu dağıtım esasına göre yapılmaktadır: Safi kârm %20 si ihtiyat sermayeye ve %36 sı sermayeye ilâve edilmekte ve bu meyanda defterlere ve hesaplara göre belediyelerin hisselerine düşen miktarlar gözönüne alınmamaktadır; safi kârm %40 ı belediyelerin hisselerine düşmekte ve %4 ü ise prim olarak memurlara ödenmektedir. Şu kadar ki memurlara verilecek prim bir aylık maaşı hiç bir zaman geçemez. Bazı hallerde dağıtılmıyan kârm geri kalan kısmı ihtiyat sermayeye eklenmektedir. Safi kârdan ihtiyat akçeye eklenen miktar son derece yüksektir. 1941 yılı bilânçosunda gösterilmiş olan 467,061 lira tutarındaki ihtiyat akçesine safi kârdan ihtiyata ayrılan 96,496 lira da ilâve edildiği takdirde, dokuz sene zarfında elde edilen umum ihtiyat akçesi yekûnu 563,557 liraya varmaktadır; bu miktar sermayenin aşağı yukarı %4,4 ünü bulmakta ve şüphesiz oldukça büyük bir miktar arz etmektedir. İhtiyata safi kârdan aynı miktarın tahsisinde devam edilecek olursa, bu takdirde zaten gittikçe artmak mevkiinde olan safi kâr karşısında, ihtiyat akçesi yakın bir zamanda sermayenin yüzde onuna varacaktır. Safi kârdan sermayeye yapılan ilâveler dokuz sene içinde 900,000 lirayı aşmış bulunmaktadır. Sermayeye eklenen bu miktar yeni sermaye, kimsenin malı değildir. Yani bu sermaye belediyelere ait olmadığı gibi, belediyelere dağıtılacak kârların hesabında da gözönüne alınmamaktadır. Bu cihet, banka muamelelerinin hususiyeti ile ilgilidir. Bilindiği üzere banka mutat anonim şirketler mahiyetinde değildir ve aksiyonları da yoktur. Bu suretle belediyelere bir milyondan yani artan sermayeden bir miktar daha fazla kâr dağıtılmış olmaktadır. Bununla beraber yalnız görünüşte bu miktar kâr olarak belediyelere dağıtılmaktadır. Hakikatte bununla, daha aşağıda bahsedeceğimiz İmar Fen Heyeti'nin masrafları ödenir. Maamafih hususî bir kanunla bu masrafların belediyelere ait hisselerin %75 ini geçmemesi gözönünde tutulmuştur. Şimdiye kadar belediyelere safi kazancın daima aşağı yukarı %12 si isabet etmekteydi; fakat maaşlar yükseldiği takdirde bu hisselerin filen %10 u geçmiyeceği tahmin edilebilir. Şu halde hakikatte bankanın (iktisadî bakımdan) asıl aksiyonları son senelerde safi kazanç olarak ancak 300,000 liradan daha az bir meblâğ elde etmişlerdir. 1941 yılında aksiyonlulara bilfiil dağıtılan kazanç ancak 42.248 lirayı buluyordu, halbuki bunların ödedikleri sermaye 11.221.117 lira olduğuna nazaran tevzi edilen temettü ancak %0,42 gibi pek cüz'î bir oranı geçmiyordu. Ödenilen sermayeye bu kadar az bir faiz verilmesi şüphesiz ki mutat bir hâdise değildir. Bu

hem takibedilen maksada aykırı ve hem de gayri âdildir. Bankaya ödenen %5 iştirak hissesi oldukça ağır bir yük teşkil ettiği için belediyelere yüzde üçle dört arasında mutedil bir safi kazanç tevzii sayesinde bunların bankalarına ve sermaye birikimine daha büyük bir alâka göstermeleri temin edilebilir. (Herhalde ihtiyata ayrılan miktarların azaltılması ve diğer suretlerle sermaye teşkilinden vazgeçmek suretile böyle mutedil bir kazanç temini pekâlâ mümkün olabilir). Sermayenin birikip çoğalmasıyla yükselecek olan kazanç miktarının beher seneye düşen yükü herhalde hafifletmesi icabeder. Bu suretle sermayenin aynı tempoda çoğalışı da alıkonulmuş olmaz. Yüzde üç nisbetinde bir faiz tediye edilmekle belediyeler tevdiat mükellefiyetinden ileri gelen masraflarını aşağı yukarı otuz sene sonra tamamen karşılamağa muvaffak olacaklar, buna mukabil sermaye ise muntazaman bir milyon kadar artmakta devam edecektir. Kapitalin seneden seneye çoğalmasıyla artacak olan ikrazlar bankaya süratle ödendiği takdirde, her sene çoğalan ikraz muamelelerini yabancı kapitale hacet kalmaksızın (yani mevcut durumun muhafazası suretiyle) bağarmak mümkün olabilir. Fakat istikraz imkânından hiç faydalanmamış veya pek az istifade etmiş olan belediyelere münasip bir faiz tediyesi çok yerinde olur. Bu belediyeler o sayede zararlarını hiç olmazsa bir dereceye kadar telâfi etmek imkânını elde etmiş olurlar. Belediyeler Fen İmar Heyeti, hakikatte Vekâlete bağlı bir teşekkül olduğu için, mutat varidat prensiplerine göre Dahiliye Vekâletinin bütçesinden para alması lâzımgelir.

Bankanın diğer faaliyetleri arasında, Devlet tarafından belediyelere nüfus miktarına göre taksim edilmiş olan vergi meblâğlarının ve gümrük resimlerine yapılan zamların tevzi ve taksimi işlerine meşgul olduğunu da kaydedelim. Bu tevzi işlerine bankanın memur edilmiş olması gayet tabiidir, zira bu sayede belediyeler tarafından iştirak hisselerinin ödenmesi, faiz tediyesi ve borcun ödenmesi bir kat daha sağlamaştırılmış olmaktadır. Şimdiye kadar gümrük varidatından belediyelere tevzi edilmek üzere bankaya havale edilmiş olan meblâğlar şunlardır:

<i>Sene</i>	<i>Lira</i>
1933	3.664.713
1934	3.388.896
1935	3.960.033
1936	4.683.119
1937	5.347.887

1938	4.840.202
1939	3.492.424
1940	2.134.169
1941	2.417.361

Bu rakamlar, belediyelerin harpla ilgili bütün zorluklardan başka üstelik yegâne büyük vergi varidatının en mühim kısmından mahrum olduklarını da açıkça isbat etmektedir (bu bakımdan belediyelerle Devlet idaresi arasında pek bariz bir tezat göze çarpıyor); belediyeler bu açığı kapamak için başka vasıtalara da sahip değillerdir.

Banka, hususî idareler namına Gümrük ve İnhisarlar İdaresince kendisine tahsis edilmiş olan alkol vergisinin %10 unu da aynı tarzda idare etmektedir. Banka bundan başka neşriyat maksadiyle ve ileride bütün mahallî idare teşkilâtına mahsus bir banka haline getirmek için lüzumlu tediyeleri karşılamak üzere müşterek bir para fonunu da yine idaresi altında bulundurmaktadır. Banka ayrıca 1941 yılının sonuna kadar «Belediyeler Dergisi» nin neşri vazifesiyle de meşgul oluyordu, fakat o tarihe kadar idare meselelerinin yegâne hakikî organı olan bu dergi maalesef şimdi çıkarılamamaktadır. Derginin neşri masrafları abonman hasılatıyla karşılandığı için, bankaya ayrıca bir masraf yükünü de mucip olmamaktaydı. Belediye memur ve müstahdemleri için bir tekaüt sandığı kurulalıdanberi banka bu müessesenin idaresine de şu şekilde iştirak ettirilmiştir: Sandık banka müdürü tarafından idare edilmekte olup, bankaya ayrıca kanunen gayri safi masraflarının yüzde ikisi nisbetinde sandık masraflarına iştirak etmek mükellefiyeti de yükletilmiştir.

Banka İdarei Hususiye ve Belediye idarelerine ait bina ve demirbaş eşyayı bizzat sigorta etmek hususunda haiz olduğu salâhiyeti şimdiye kadar başka sigorta şirketlerine devretmek suretile kullanmıştır. Bankanın 1940 senelik hesap hülâsasında bu devir işinin mucip sebepleri izah edilmiş, ve bu suretle daha kârlı ve daha emin bir yol tutulduğu kaydedilmiştir.

Belediyeler Bankası için riziko teşkil eden maddeler tamamen resmî binalardan ibarettir; bunların riziko ihtimali herhalde vasatın üzerinde olduğu için, bu servise ait işlerin daha ziyade artması halinde meseleyi birkaç sene sonra yeniden ele almak faydalı olacaktır. Bankaya, bütün rizikoları karşılayabilecek bir ihtiyat toplanmaya kadar sigorta primlerini stok olarak biriktirmek salâhiyeti de verilmeğe icabeder. Avrupada komünler, sigorta işlerini bu şekilde

tanzim etmişler ve zamanla bu sahada pek mükemmel tecrübelerle sahip olmuşlardır. Bunlar muhtemel olarak büyük bir zararla karşılaşmaları halinde ihtiyat stoklarındaki noksanı bizzat kendi sermayelerile doldurabilecekleri kanaatini de gözönünde tutmaktadırlar. Komünlerin kendi içerlerinde cereyan eden bu malî muamelelerin önemi pek büyüktür. Zira bu suretle komün idarelerinin malî istiklâli ve hareket serbestliği çok kolaylaşmış olmaktadır.

Belediyeler Bankası gibi çok sağlam teminata dayanan bir banka için de aynı şey varittir; bhusus sigorta servisi ileride daha genişletilecek olursa! Sigorta edilen kıymetler şimdiye kadar seneden seneye muntazam bir şekilde yükselmişlerdir. Bu kıymetlerin tutarı 1934 senesinde 6.581.000 lirayı ve 1941 de 19.960.000 lirayı buluyordu. Bu yekûnun ileride daha fazla artacağını da kuvvetle tahmin edebiliriz. Toplanan stok, ödünç olarak belediyeler emrine tahsis edilmiş olan sermayeyi arttırmaya ve bu suretle bankaya tekrar yeni bir faaliyet alanı açmaya vesile olabilir. [9].

III. İLERDEKİ İMKÂNLAR.

Bankanın ileride ne suretle inkişaf etmesi muvafık olacağını kestirmek için, Türkiyede Belediyeler idaresinin bugünkü durumuna kısa bir göz atmak lâzımgelir. Şehirler, belediye teşkilâtı kurulalıdanberi şüphesiz dikkate değer bir kalkınma ve yükselme hareketi kaydetmişlerdir. Su yollarının tesisi, elektrik ışığının temini, şehir plânlarının hazırlanması ve şehrin ilerdeki inkişafı için şimdiden muntazam imar plânlarının hazırlanması usulüne geçilmiş olması, ya-

[9] Bu bahiste kendi meslekî tatbikatımızdan edindiğimiz birçok tecrübeleri nakledebildik. Yalnız şimdilik misal olarak Budapeşteye dair yeni bir haberi kaydetmekle iktifa edelim: Budapeşte Belediye Reisliği Belediye Meclisinde sigorta akitlerinin I ikincikânun 1943 den itibaren yenilenmiyerek bunun yerine sigorta primlerinin, icabında zararları karşılamak üzere toplanıp hazır tutulmasını teklif etmişti. Budapeşte şehri, Belediye Reisliğinin verdiği malûmata göre, son 17 sene zarfında idare binalarının sigortası için prim olmak üzere 2,7 milyon pengü sarfetmiş ve geriye zarar ve ziyan karşılığı olarak ancak 1,5 milyon pengü alabilmişti. Belediye şu halde sigorta işlerini kendi elile idare etmek suretile ehemmiyetli miktarda para tasarruf edebilirdi. Budapeşte Belediyesinin bütçesi takriben 200 milyon pengü (Türk parasıyla 53 milyon lirayı) bulmaktadır. Bu mukayese mevzuumuzda çok ehemmiyetlidir, çünkü belediye eliyle sigorta işlerinin tanzim ve idaresi için bütçe durumunun riziko yükünü bir dereceye kadar kaldırmaya elverişli olması şarttır.

kın münakale vasıtalarının tesisi, şehirlere ait inşaa işleri, bütün bunlar bahsettiğimiz yükselme hareketinin apaçık belirtilerinden başka bir şey değildir. Harp her yerde olduğu gibi burada da birçok bakımlardan sermaye yatırıma aşılmaz bir set çekmiş olduğundan, bu gelişme hareketini durdurmuştur. Fakat harpten sonra, yığıla yığıla birikmiş olan her türlü yatırım (investissement) ihtiyacıyla karşılaşacağımıza şüphe etmemeliyiz. Belediyelerin bugünkü malî durumu tatmin edici mahiyette değildir. Harpten sonra Devletle komünler arasında malî durumu denkleştirme imkânlarını ararken, herhalde mahalli idarelerin menfaatlerini gözönünde tutarak bugünkü durumu o suretle düzeltmeğe karar vermek lâzımgelcektir.

Belediyeler harpten sonra, bugün ellerinde en fazla 45 milyon lirayı bulan bir varidat tutarıyla (mülhak bütçeler dahil) aşağı yukarı 4,3 milyonluk bir nüfus karşısında kaldıkları yakdirdede, modern ihtiyaçların zarurî kıldığı vazifeleri bir dereceye kadar olsun başarmak için, en aşağı yüz milyon lirayı bulan (ve mümkünse bu miktarı aşması da temenni edilen) senelik bir varidat ve masrafa ihtiyaç hissedeceklerdir. İlerde hâdiselerin inkişafı bu neticenin doğmasını herhalde zarurî hale getirecek ve Devlet belediyeler emrine, idare edilebilmelerini temin için, hiç değilse büyük bir vergiyi tahsis etmek zorunda kalacaktır. Her sene yatırılmasına ihtiyaç hissedilen sermaye miktarı da tabiatıyla mühim ölçüde artacak ve senede en aşağı 10 milyonu bulacaktır.

Bankanın şimdiye kadarki çalışma tarzı böyle bir inkişafı temine kâfi değildir. Yukarıda söylediğimiz gibi banka tam mânasıyla bir banka olmaktan ziyade, belediyelere ait bir tasarruf sandığı olarak çalışmaktadır. Belediyeler Bankasının böyle dar bir çerçeve içersinde çalışmaya devam etmesi istenirse, mevcut cihazını bu vazifeye uydurması ve masraflarını azaltması lâzımgelir. Fakat belediyelerin artan ihtiyaçlarını karşılamak için hakikî mânada banka faaliyetleriyle meşgul bir müessese halinde kurulmasını çok faydalı bulmaktayız. Böyle bir faaliyetle kasdimiz, bankanın öz sermayesine katılmak üzere yabancı sermayenin elde edilmesidir. Buna belki de memleketin sermaye piyasası henüz yetmiyeceği iddiasıyla itiraz edilebilir. Fakat bu itiraza karşı şunu söyleyelim ki, böyle bir piyasanın gelişmesine yardım etmek esasen bankanın vazifelerinden birini teşkil edecektir. Sonra banka için uzun boylu zahmet ve külfete girmeksizin kolaylıkla elde edilebilecek bazı sermaye kaynakları da mevcuttur. Yukarda sigorta işlerinin banka tarafından idare ve tanzim edil-

mesi halinde ihtiyat stoklarının birikmesi imkânlarına işaret etmiş-tik. Yine ihmal edilmemesi lâzımgelen diğer bir sermaye kaynağı daha vardır ki o da, hiçbir zahmet ve masrafı mucip olmıyan belediye memur ve müstahdemler tekaüt sandığıdır. İdaresine doğrudan doğruya bankanın iştirak ettiği bu sandık daha ilk yılda aşağı yukarı bir milyon lira varidata sahip olacaktır. Sandık ancak otuz sene sonra ödeme mükellefiyetini üzerine almış olacağından, ilerde belediye idaresinin devamlı gelişmesiyle progressif şekilde artacak olan mühim miktarda sermayenin birikmesini temin edecektir. Bu sandığa dair kanunun 15 inci maddesindeki hükümleri değiştirerek sandığa paralarını tercihan bankanın obligasyonlarına yatırmak salâhiyetini verilmesi çok yerinde olur. Banka 1931 tarihli tasarruf sandıkları kanununa ait nizamnamenin son zamanlarda yürürlükten kaldırılmış olmasını vesile ittihaz ederek, hiç değilse birkaç büyük vilâyette (belediye idareleriyle anlaşarak) şubeler açmak suretiyle memlekette tasarruf faaliyetlerinin hızlanmasına yardım etmelidir. Bu sayede kendisi de yeni sermaye kaynaklarına sahip olabilir. Banka kanunu şimdilik, ödenmiş olan sermayenin ancak yarısı kadar obligasyon çıkarılması esasını kabul etmiştir. Fakat Avrupada bu kadar sağlam temellere dayatılmış olan bir bankayı daha çok fazla obligasyon çıkarmak salâhiyetinden mahrum bırakmak kimsenin aklından geçmezdi.

Bankanın hakikî mânasıyle Belediyeler *Bankası* haline gelmesi lâzımdır; banka her büyük şehrin inkişafı dolayısıyla ihtiyaç hissedildiği veçhile, hiçbir formaliteye lüzum kalmaksızın muayyen bir had üzerinden kısa vâdeli kredi açabilmelidir. Banka bilhassa arttırma ve eksiltme kanununun çalışmaya engel olan hükümlerinden kurtarılarak (esasen Devlet kendi iktisadî işletmelerini bu hükümlerden kurtarmıştır), belediyelerin büyük ihtiyaçlarını karşılayacak bir satın alma organizasyonu haline getirilmelidir. Bu tedbir fikrimizce memleketin bugünkü durumu bakımından pek büyük bir önem ifade etmektedir. İthalât esasen İstanbul ve Ankarada temerküz etmiştir ve belediyelerin ithalâtçılar karşısında kuvvetli bir satın alma kabiliyetini haiz olmaları herhalde kendi menfaatleri icabındandır. Belediye işlerinde başarıma ve iş görme kabiliyetleri daha çok ilerde olan Avrupa komünlerinin bile aynı metotları kullandıkları gözönünde tutulursa, henüz gelişme halinde olan Türk belediyelerinin bu usulden ne kadar faydalanacakları takdir edilebilir. Ödeme şartlarının bir çok hususlarda ehemmiyetli ölçüde hafifletilmesi mümkündür. Satıcı için tek belediye idaresinden daha sağlam bir emniyet teşkil eden

bankanın bu suretle araya girmesi sayesinde, belediyelere ait sermayenin bir kısmı orta veya uzun vâdeli olarak temin edilebilir ve bu hususta pek karışık bir vasıta olan uzun vâdeli istikraz yoluna müraacaate lüzum kalmaz. Bu kadar elâstikî şekilde çalışabilen bir organizasyonda belediyeye ait satın alma işlerinin ucuzlatılması, hızlandırılması ve kalite itibariyle mükemmelleştirilmesi bakımından mevcut imkânlar pek geniştir ve şimdiye kadar bu imkânlardan istifade edilmek icabederdi. Satın alma işlerinin bu suretle bir merkezden idare edilmesi dolayısıyla banka, belediyelerin investisyon ihtiyaçlarına daha yakından temas etmek imkânını bulacak ve neticede de Fen İmar Heyeti ile doğrudan doğruya işbirliği yapmak lüzumu ortaya çıkacaktır. Belediyeler şüphesiz kendi kendilerini idare eden muhtar idare organlarıdır, fakat bu kaideyi bozmamak şartıyla, belediyelere ait investisyon faaliyetlerinin ihtisas ve ehliyet sahibi bir merkez tarafından güdülmesini yerinde görmek ve memnuniyetle karşılamak icabeder. Böyle bir neticenin temini için, banka ile Fen İmar Heyeti arasında daha sıkı bir münasebet tesis etmek ve bankayı Heyetin hazırlıyacağı çalışma programı için başlıca finansman vasıtası olarak kullanmak kâfidir. Yalnız burada dikkat edilmesi lâzım gelen bir cihet varsa o da, program işleriyle ilgili umumî idare masraflarını Hükümet masrafları olarak hesaba katmak ve bankaya ancak doğrudan doğruya proje hazırlanmasıyla ve muayyen bir inşaat işinin gerçekleştirilmesiyle ilgili masrafları yüklemektir. *Belediye işletmeleri* ilerde ayrı bir kanunla tanzim edilmek üzere kendilerine mahsus bir idare şeklini bulmak ihtiyacıyla karşılaşacaktır. Bütçenin şimdiki durumu böyle bir ihtiyacı karşılamaya kâfi olmadığı gibi, bu işlerin tanzimi hususunda Nafia Vekâletinin şimdiye kadarki teşebbüsleri de tatmin edici neticeler vermemiştir. Belediye işletmelerinin kurulması için lüzumlu sermaye banka tarafından temin edilecek olursa, o takdirde tesisatın düzgün surette idaresini, muhafaza ve amortismanını garantilemek için bankanın iktisadî murakabe ve kontrol işlerini kendi eline alması icabeder. Bütün bu işler gerek bankanın ve gerek teknik komisyonun çalışma alanına dahil bulunduğundan, teknik ve iktisadî murakabe ve kontrol arasında çok sıkı bir işbirliği tesisinin ne kadar lüzumlu ve faydalı olabileceği kolaylıkla anlaşılır.

Bankanın idare şekli hususunda belediyelerle herhalde daha sıkı bir bağlantı vücade getirmeye ihtiyaç vardır. Her üç ayda bir toplanacak bir belediye komisyonu (bu daimî encümen kadrosunda belediyelerin daha kuvvetli şekilde temsil edildikleri bir komisyon da

olabilir) banka muamelelerinin cereyanı ve alman mühim kararlar hakkında devamlı rapor vermesi lâzımgelir. *Kâr tevziinde* ise kredi temini imkânlarından daha az faydalanmış olan belediyelere daha fazla kâr temini adalet prensiplerine uygun düşer ve ayrıca belediyelerin bankalarına karşı daha yakından ilgilenmelerini temin için, bankaya ödenmiş olan sermayeye %3-4 oranında faiz ödemek muvafık olur.

İdarei Hususiyelerin Belediyeler Bankasına şimdiye kadar çoktan iştirak ettirilmeleri lâzımdı. Daha şimdiden banka ile aralarında hesabı câri muameleleri cereyan eden bu 63 İdarei Hususiyenin bankaya, hususî bir servis ihdası suretiyle, iştirak ettirilmeleri mümkündür ve bu pek büyük bir masrafı da mucip olmazdı. Bu suretle masraflar neticede daha büyük bir sermaye yekûnuna dağılacağı ve ağırlıklarından o nisbette kaybedecekleri için, yukarda bahsi geçen mahzurlardan bir kısmının hafifletilmesi mümkün olabilirdi.

Yukarıdanberi ileri sürdüğümüz teklifleri tatbik edebilmek için lüzumlu olan *hukukî şartların* yerine getirilmesi büyük zorlukları mucip olmayacaktır. Yalnız tekaüt sandığının şimdiye kadar birikmiş olan sermayelerini bankaya yatırmak üzere serbest hale getirmek için mevcut kanun hükümlerinin değiştirilmesine ihtiyaç vardır. Diğer bütün meseleler statünün yeni ihtiyaçlara uydurulması suretiyle kolay bir şekilde halledilebilir. Diğer taraftan banka muamelelerinin tanziminde esas tutulması lâzımgelen bazı modern prensipler vardır ki, onlar da masrafların inceden inceye kontrolü ve masraflarla ekonomik hizmet ve faaliyetlerin doğru bir şekilde karşılaştırılmasıdır. Bu prensiplerin tatbiki ise hukukî şartlardan daha önemlidir. Bunlar ciddî bir surette tatbik edilecek olurlarsa, banka belediyelerin inkişafında büyük hizmetler başarabilir. Zira bu müessesenin yapısı ve kuruluşu memleketin şartlarına ve hususî durumuna tamamiyle uygundur. Belediyeler Bankası mevcut olmasaydı, geçen dokuz yıl içinde şehirlerin bunca önemli başarıları mümkün olmazdı ve ilerde de pek büyük zorluklarla karşılaşılacağı muhakkaktı. Banka, bugünkü şartlar altında, çok lüzumlu olan bir müessesedir ve belediyelerin inkişafı için şimdiye kadar yapılmış olan hamlelerin başında gelmektedir. Yukarıdanberi yaptığımız teklifler ve banka muamelelerinin cereyanına dair araştırmalar bu müessesenin değerli çalışmalarına yeni bir hız verebilirse, gayemiz tamamiyle yerine gelmiş olacaktır.

BU MAKALE İLE İLGİLİ NEŞRİYATIN LİSTESİ.

Belediyeler Bankası hakkında hakikî mânasiyle bir literatür mevcut değildir. Anlaşılması kolay bazı sebeplerden dolayı banka hakkındaki bütün önemli malûmat «*Belediyeler Dergisi*» nde intişar etmiştir. 79-81 inci numaralarda gerek 1935-1940 seneleri ve gerek 1942 senesine mahsus olmak üzere genel bir fihrist vardır. 1941 senesine ait fihrist daha önce 77 numaralı dergide yayınlanmıştır. Bundan maada aynı mecmuanın 72 nci numarasında, komünlere dair meselelere ait olmak üzere türkçe olarak intişar etmiş bulunan her neviden neşriyatı gösteren ve bu makalenin muharriri tarafından derlenmiş olan mufassal bir *bibliyografya* da vardır. Bu meseleler hakkında arzu edilen neşriyatı kolaylıkla bulabilmek için mevcut iki imkâna burada işaret edilmiştir.

Bankanın hesap senesine ait raporlariyle bilânçoları, «*Belediyeler Dergisi*» nde yayınlanmıştır. 1933 senesine ait raporlarla bilânçolar 1/6; 1934 senesine ait olanlar 4/13; 1935 senesine ait olanlar 15/68; 1936 senesine ait olanlar 20/26; 1937 senesine ait olanlar 5/36; 1938 senesine ait olanlar 6/48; 1939 senesine ait olanlar 40/61; 1940 senesine ait olanlar 44/73 sayılı Belediye Dergisinde neşredilmiştir. 1941 senesine ait raporlarla bilânçolar bu derginin kapanmış olmasından dolayı basılamamıştır. Bunlar ancak doğrudan doğruya bankaya müracaat edilmek suretiyle temin edilebilir.

Banka ile ilgili makaleler şunlardır:

Abdi Denel: Belediyeler Bankası ve Belediyelerimiz, *Belediyeler Dergisi*, No. 10/15.

Fazıl İlgen: Belediyeler Bankasının sermayesi ve belediyelerin %5 iştirak hissesi, *Belediyeler Dergisi*, No. 18/21.

Ernst Reuter: Belediyeler Bankası faaliyeti, «*Konjonktür Mecmuası*» 1941, 1/3. Bu makale *Belediyeler Dergisinin* 69/7 inci sayısında da çıkmıştır.

Gerek Banka ve gerek Bankanın bünyesi hakkında kısa malûmata *Hazım Atif Kuyucak*'m «*Para ve Banka*» (Cilt II, sahife 262 ve müteakıp sahifeler) isimli eseriyle *Ernst Reuter*'in *Komün Bilgisi* (126 ve müteakıp sahifeler) adlı kitabında rastlamak mümkündür.

Banka hakkında henüz neşredilmemiş bulunan iki tetkik şunlardır:

Sadık Astukmaç: Belediyeler Bankası ve belediye istikrazları. Bu tetkik, Ankara Siyasal Bilgiler Okulunda tertip edilen ilk «Kaymakam kursu» na iştirak edenlerden bir zat tarafından yapılmıştır. Büyük bir dikkatin ve ihtimamlı bir çalışmanın mahsulü olan bu tetkik, bilhassa Bankanın idarî mekanizmasının basitleştirilmesi hakkında yaptığı dikkate değer teklifler bakımından kıymetli görülmektedir.

Abdi Denel: Belediyeler Bankası; aynı «Kaymakam-Kursu» nda bankanın Servis Müdürü tarafından verilmiş olan konferans, Müellif banka muamelelerinin genişletilmesi hususunda ısrar etmektedir. Müellifin, Belediyeler Bankasını Emlâk ve Eytam Bankası ile birleştirmek hususundaki teklifi bir tarafa bırakılacak olursa, bu müessesenin belediyeleri daha ziyade faydalandırarak şekilde faaliyetlerini geliştirmesi lâzımgeldiği yolundaki görüşüne iştirak etmekteyiz. Konferans bankanın elde ettiği iktisadî neticelerin bir tahlilini yapmama ile beraber, mevzu yakından vakıf olanlar için dahi kıymetinden bir şey kaybetmemektedir. Bu konferans yakın bir zamanda neşredilmesini ve bu suretle daha geniş bir okuyucu kütlesinin istifadesine sunulması temenniye değer.

Banka ve banka ile ilgili organizasyonlarla münasebeti olan *kanun* ve *nizamnameleri* devlet tarafından neşredilen *düsturlarda* bulunmak çok kolaydır. Makalemizde adları geçen banka ile ilgili kanun ve nizamnamelerin bu *düsturlarda* kolaylıkla bulunabilmelerini sağlamak bakımından aşağıdaki liste tanzim edilmiştir:

Belediye kanunu, kanun numarası 1580, kanun tarihi 3/7/1930, (Düstur 11/161).

Belediye kanununa muaddel olarak bugüne kadar neşredilen kanunların yazımızla bir ilgisi yoktur. (Bu muaddel kanunların numaraları şunlardır: 1676, 1929, 2493, 2571, 2763, 2666, 3998).

Bankanın tesisi bakımından çok önemli olan kanun, 2301 numaralı ve 24/6/1933 tarihli Belediyeler Bankası hakkında kanundur (Düstur 14/1523). Bu kanuna ek olmak üzere başka bir kanun çıkarılmamıştır.

Bankanın çalışmalarını nizamlayan, esas itibarile *banka statüsü*dür. Nizamname 14756 (düstur 14/1647)- Belediyeler Bankası esas

nizamnamesinin meriyete vazma dair kararname. Bu nizamname birçok defalar çeşitli kararnamelerle değiştirilmiştir, 2/3136 (Düster 16/1604), 2/7765 (Düster 18/663) 2/6903 (Düster 18/1443) 2/10681 (Düster 20/382) ve 2/14154 (Düster 21/2100). Bütün bu değişmelerin, mevzuun tetkikinde gözönünde tutulması lâzımdır. Bilhassa kârın tevzii meselesi bakımından yukarıda adı geçen tadillerin çok büyük önemi vardır.

Belediye muhasebe usulü nizamnamesi, 2/10750 (Düster 12/191) sayılı kararla tesbit ve tayin edilmiştir. Belediye muhasebe usulü nizamnamesi bugüne kadar değiştirilmemiştir.

Belediye Fen İmar Heyeti hakkında 2763 numaralı ve 7/5/1935 tarihli kanun (Düster 16/1304) esas kanun mahiyetindedir. Belediye kanununa ek kanun. Bu Heyetin faaliyetinden doğan masrafların kimler tarafından yüklenileceği meselesi muvakkat bir şekilde 3042 numaralı kanunla (Düster 17/1367) ve kat'i olarak da 3946 numaralı kanun (Düster 22/101) tarafından tayin edilmiş bulunmaktadır.

Belediye memur ve müstahdemlerinin tekaüt sandığı hakkında 4085 numaralı ve 2/7/1941 tarihli kanun (Düster 22/1427), esas kanun hükmündedir. Belediyeler ve bunlara bağlı müesseseler ve Belediyeler Bankası memurları tekaüt sandığı teşkiline dair kanun.

Yazımızda gözden geçirdiğimiz ve incelediğimiz bazı münferit meseleler hakkında ayrıca şu yazılara da işaret edelim:

Necmeddin Ergin: Belediye memurlarının tekaüt hakları, Belediyeler Dergisi, sayı 10/72 (bu makale tekaüt sandığının istikbaldeki inkişafı hakkında malûmat vardır).

Necmeddin Ergin: Belediye müesseseleri için müstakil bütçe sistemi.

Ernst Reuter: Mahallî idarelerin malî kaynakları ve Devletle malî münasebetleri, Konjonktür Mecmuası, 1941/4-6. Mahallî idarelerin istatistikleri, «Konjonktür Mecmuası», 1941/10-12. Komün iktisadına dair problemler, İktisat Fakültesi Mecmuası, sene II, sayı 3-4, sahife 290.

Çeviren:

Orhan Tuna